

Mediace – rychlé a efektivní řešení sporů

Mediace jako jedna z metod tzv. alternativního řešení sporů se dostává v posledních měsících do popředí zájmu v souvislosti s vládním návrhem zákona o mediaci, který byl v době vzniku tohoto článku v poslední fázi legislativního procesu, tedy před podpisem prezidenta republiky a zveřejněním ve Sbírce zákonů. Vzhledem k tomu, že tato metoda je poměrně málo známým a doposud jen okrajově využívaným prostředkem při řešení zejména obchodních sporů, je důležité seznámit podnikatelskou veřejnost s jejími principy, průběhem a výhodami.



Mgr. Michaela Fuchsová,

mediátor, advokát,
Advokátní a patentová
kancelář Vyskočil,
Krošlák a spol.

V zahraničí je mediace dnes již hojně užívána a vysoce uznávanou metodou řešení sporů mimo standardní soudní řízení. Od počátku 70. let se začala prosazovat v USA, rozšířila se do Velké Británie, Austrálie (kde je využívána až pro 60 % sporů v občanských a obchodních věcech) a pronikla do Evropy. Významné pozitivní výsledky její aplikace dokládají zahraniční statistiky: přibližně v 70–80 % mediovaných případů je dosaženo pro strany přijatelné dohody o vyřešení a ukončení sporu a přes 90 % mediačních dohod je pak dobrovolně plněno bez nutnosti uchýlovat se k nucenému výkonu. Průměrná délka mediačního řízení v občanskoprávních věcech činí 60 dnů, naproti tomu u soudního řízení ve stejných věcech dosáhla v roce 2010 průměrná délka 315 dní (zdroj: důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mediaci).

Evropská unie rozvoj mediace dlouhodobě podporuje a tento proces vyvrcholil přijetím směrnice Evropského parlamentu a Rady

2008/52/ES ze dne 21. 5. 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Právě vládní návrh zákona je transpozicí směrnice do českého právního řádu. Jen na okraj zmiňuji, že transpozice měla být završena nejpozději do 21. 5. 2011, což znamená, že Česká republika je (opět) zhruba o rok v prodlení.

Právní úprava v ČR

Český zákon o mediaci nepokrývá celou oblast mediace, ale týká se jen řízení vedeného před tzv. zapsanými mediátory, tedy mediátory, kteří budou po doložení specifických osobních a kvalifikačních předpokladů zapsáni v seznamu mediátorů vedeném u Ministerstva spravedlnosti ČR (příslušný prováděcí předpis je ve fázi přípravy). Mediace vedené nezapsaným mediátorem tedy nepodléhají zákonné úpravě a zejména jejich zahájení nemá vliv na běh promlčecích a prekluzivních lhůt. Naproti tomu při mediaci zahájené před zapsaným

mediátorem se v okamžiku uzavření dohody o provedení mediace staví obě lhůty (promlčecí i prekluze), a dotčená práva a nároky stran tudíž nemohou v průběhu procesu mediace zaniknout a strany ani neztratí možnost tato práva a nároky uplatňovat u soudu.

Zákon obsahuje jen velmi málo ustanovení týkajících se vlastního průběhu mediace, v podstatě upravuje jen podmínky zahájení a ukončení mediace a soustřeďuje se zejména na povinnosti mediátora, podmínky vzniku a zániku jeho oprávnění. Součástí zákona jsou i změny občanského soudního řádu (možnost soudu mediaci doporučit, či přímo stranám nařídit a přerušit řízení na dobu tří měsíců, určit osobu mediátora, nedohodnou-li se strany samy), změny občanského a obchodního zákoníku (stavění běhu promlčecích lhůt a prekluze) a změny zákona o advokacii (činnost České advokátní komory v oblasti mediace).

Vlastní podstata a principy

Mediace je definována jako dobrovolný, neformální mimosoudní proces, ve kterém třetí, neutrální osoba napomáhá stranám konfliktu nalézt pro ně vzájemně přijatelné řešení sporu, a to aniž by rozhodovala nebo nařizovala podobu takového výsledného řešení.

Mediace je založena na třech základních principech, kterými jsou dobrovolnost, neutralita a důvěrnost, resp. mlčenlivost.

S výjimkou případu, kdy je mediace nařízena či doporučena soudem, je zahajována z vlastního podnětu stran, které se dobrovolně účastní celého procesu. Strany, jež se v rámci mediace podílejí na tvorbě řešení, mají kontrolu nad tímto procesem, přebírají



odpovědnost za předkládané návrhy a v konečném důsledku i za výsledek mediace. Strany tak mají jistotu, že výsledkem mediace nebude rozhodnutí, s nímž se neztotožňují a které bude odviset od právního posouzení třetí strany, ale naopak mohou v maximální míře využít možnost řešení vytvářet.

Dobrovolnost procesu spočítá rovněž v tom, že strany, nebo kterákoli z nich,

mohou proces mediace kdykoliv ukončit, a to aniž by musely dokládat splnění jakýchkoli podmínek. V ne-

poslední řadě je dobrovolnost nezbytným předpokladem pro vlastní plnění mediační dohody, která je výsledkem mediace.

Naplnění principu neutrality je hlavním úkolem mediátora, který nesmí být osobně, majetkově, zájmově ani mocensky angažován v daném sporu, na jeho výsledku, ale ani ve vztahu ke stranám daného sporu. Mediátor vždy a za každých okolností

projevuje svou nestrannost v rámci celého procesu mediace a umožňuje tak, aby každá ze stran měla maximální důvěru v samotný proces a v atmosféru, v okolnosti a podmínky hledání řešení. Mediátor nehájí zájmy jedné ze stran a nesmí sympatizovat s jednou či s druhou stranou. Mediátor je garantem toho, že každé straně je věnována stejná pozornost a každé je dán stejný prostor pro vyjádření se, pro sdělení svých stanovisek a předkládání návrhů.

Klíčovým principem mediace je důvěrnost. Vládní návrh zákona ukládá povinnost mlčenlivosti pouze mediátorovi, a to ačkoli směrnice EU jde nad tento rámeček a předpokládá, že by strany účastníci se procesu mediace neměly být oprávněny použít informace, které zazní či vyplynou v rámci procesu mediace, jako důkazní prostředek v soudním či rozhodčím řízení. To, že strany budou mít jistotu, že jejich stanoviska, návrhy, protinávrhy, vyjádření apod., které zazní v rámci mediace, nemohou být využity či zneužity druhou stranou v případném

Mediace je definována jako dobrovolný, neformální mimosoudní proces.

soudním nebo rozhodčím řízení, je zásadním předpokladem pro úspěšné završení mediace. Cílem je skutečně do hloubky prozkoumat danou situaci a její možná řešení s ohledem na zájmy a potřeby stran. Předpokládá se tedy maximální otevřenost a spolupráce. Pokud by strany neměly jistotu absolutní důvěrnosti všeho, co v rámci mediace zazní, proces hledání řešení by byl značně ztížen. Proto zkušení mediátoři již do dohody o provedení mediace, kterou je proces mediace oficiálně zahájen, vkládají ustanovení, jež povinností mlčenlivosti zavazuje samotné strany i veškeré ostatní účastníky procesu.

Vhodnost mediace

Obecně nastává nutnost nalézt řešení existujícího sporu v okamžiku, kdy dosavadní jednání selhala, strany urputně zastávají svá stanoviska či odmítají jakoukoli komunikaci. V takovém případě se doposud řešení sporu svěříje moci soudní či rozhodcům. Nicméně průběh vlastního soudního či rozhodčího řízení nemusí zcela odpovídat představám stran, může se vyvíjet směrem, který pro ně není přijatelný či předpokladatelný. V takovém případě může nastoupit mediace jako nejvhodnější prostředek, aby strany vzaly konečné rozhodnutí do „svých rukou“ a příslušné řešení spolu s mediátorem vytvářely společně. Soudní řízení může být i na návrh stran přerušeno a dohoda docilená v rámci mediace může být pak předmětem soudního smíru.

Mediace je rozhodně vhodnou metodou v případech, kdy je předmět sporu vysoce důvěrný a strany nemají zájem, aby byl projednáván v rámci soudního řízení, v zásadě veřejném. Mediace je řízení neveřejné a podléhá principu striktní mlčenlivosti.

Mediace se dále čteně využívá v případech, kdy si strany, ačkoli jsou momentálně ve sporu, stále mohou něco nabídnout, jejich vzájemná budoucí spolupráce může každé z nich přinést výhody (důraz na budoucí vztahy) či jsou vzhledem k okolnostem „nuceny“ být spolu nadále v kontaktu (například jedná-li se o společníky firmy, spoluvlastníky, sousedy, obchodní partnery, podnikatele na stejném trhu, rodinné příslušníky apod.).

Mediace je rozhodně vhodnou metodou v případech, kdy je předmět sporu vysoce důvěrný a strany nemají zájem, aby byl projednáván v rámci soudního řízení, v zásadě veřejném.

Časové hledisko, finanční a lidské investice, širší kontext sporu (dopad na veřejné mínění) jsou dalšími důvody pro volbu mediace jako metody řešení sporu. Strany se k této metodě často uchylují v případech, kdy existuje nejistota ohledně právního posouzení jejich nároků.

Z hlediska doby trvání a eskalace sporu je mediace doporučována hned na počátku, tedy bezprostředně po vzniku konfliktu, kdy strany nejsou ještě tolik emočně angažovány a mají vůli po řešení. Mediace přináší výsledky i v případech, že je zahajována později, zejména když dochází k „vyčerpání sil“ a strany seznají, že „válečný stav“ či permanentní setrvávání na vlastních pozicích nepřináší kýžený výsledek. Zkušený mediátor dokáže utlumit emoční stránku sporu, motivovat strany a podnitit je k tvorbě řešení.

Úloha mediátora

Jak již bylo zmíněno, strany nemohou od mediátora očekávat, že za ně spor rozhodne, dá jim doporučení, odsoudí jednu ze stran. Mediátor provádí

strany procesem hledání řešení a tento proces řídí, to vše při zachování maximální nestrannosti. Mediátor vytváří podmínky, aby měly strany příležitost si bez emocí sdělit svá stanoviska, své potřeby a zájmy, své představy o řešení, a usnadňuje komunikaci stran.

Mediátor analyzuje fakta, činí je více srozumitelnými pro každou ze stran, vede strany k tomu, aby se odpoutaly od konkrétního předmětu a podstaty sporu a aby hledaly jiné možnosti,

způsoby, prozkoumává společně s nimi různé alternativy a ověřuje reálnost jejich následného plnění. Úkolem mediátora

není hledat viníka, ale soustředit se na budoucnost a řešení.

Skutečnost, že mediátorem je advokát, může vést strany k tomu, že jej budou považovat za svého poradce, někoho, kdo zná právní úpravu, a posvěti tak jejich právní stanoviska a rozboru a napomůže přesvědčit druhou stranu. Zkušený mediátor-advokát takovému tlaku nemůže podlehnout. V rámci mediace vystupuje ve zcela jiné pozici, neposkytuje rady, nezastupuje jednu ze stran. Mediátor-advokát může stranám poskytnout jen informace o právní úpravě, nikoli doporučení. Na druhou stranu by však měl být garantem, že výsledek mediace, tedy mediační dohoda, bude zcela v souladu se zákonem, a tudíž vykonatelná. I když vládní návrh zákona o mediaci svěříje odpovědnost za obsah mediační dohody pouze stranám, mediátor-advokát by z titulu své profese měl při použití odpovídajících technik vedení procesu navést strany k tomu, aby samy posoudily rizika nezákonného výsledku mediace a od takové dohody upustily.

Proces mediace

Průběh soudního či rozhodčího řízení je podrobně popsán příslušnými právními předpisy či rozhodčími řády. Proces mediace není nijak upraven a vyplývá ze zaběhnuté praxe.

Mediace je zahájena uzavřením dohody o provedení mediace podepsované mediátorem a všemi stranami zúčastněnými na sporu. Okamžikem podpisu dohody o provedení

mediace se stává promlčecí a prekluzivní lhůta, je-li mediace vedena podle zákona před zapsaným mediátorem. V souvislosti s uzavíráním dohody vysvětlí mediátor stranám průběh procesu, jeho principy, stanoví pravidla, upřesní svou úlohu. V dohodě o provedení mediace je upravována i výše odměny mediátora, kterou v zásadě hradí obě strany rovným dílem.

Následuje fáze přednášení fakt, stanovisek a požadavků každé ze stran, které mediátor strukturuje, analyzuje, získává doplňující informace. Správné a úplné pochopení výchozích stanovisek je předpokladem vstupu do další fáze, kterou je hledání různých možností, alternativ, zkoumání skrytých zájmů a potřeb stran, budoucího směřování.

S ohledem na vývoj jednání může mediátor vyzvat strany k tomu, aby s každou z nich vedl oddělená jednání (tzv. caucus). Oddělená jednání mohou iniciovat samy strany či jedna z nich. Cílem je získat dodatečné informace, které z různých důvodů nemohou zaznít na společném jednání, ověřit a pochopit určitá stanoviska a pozice stran, otestovat hypotetická řešení a možnosti, hledat skryté zájmy

stran – například ohledně jiných oblastí budoucí spolupráce, jež doposud neoznaly a které by mohly být vodítkem pro dohodu. I v rámci oddělených jednání je mediátor povinen jednat ne-

stranně a zachovat vyváženost postavení stran v procesu. Účelem není vést tzv. kyvadlovou diplomacii („chtějí 100, vy nabízíte 10“, a po úporném přebíhání mediátora

Podstatnou částí procesu mediace je pak vlastní vyjednávání, zkoumání výhod a nevýhod variant, reálnost jejich dosažení, přínosy pro každou ze stran či naopak důsledky jejich nepřijetí.



od jedné strany ke druhé se tedy dospěje k výsledku 55), i když i tak se může mediace s ohledem na okolnosti někdy vyvíjet, ale podnitit ve stranách kreativitu při hledání řešení, projednat možnosti a v případě absolutního emočního či faktického zablokování přivést strany opět za jednací stůl.

Podstatnou částí procesu mediace je pak vlastní vyjednávání, zkoumání výhod a nevýhod variant, reálnost jejich dosažení, přínosy pro každou

ze stran či naopak důsledky jejich nepřijetí.

Dospějí-li strany k dohodě, proces mediace je završen uzavřením mediační dohody. Její sepsání může být svěřeno mediátorovi nebo právním zástupcům stran. Dohoda je podepisována mediátorem a všemi zúčastněnými stranami. Bohužel se do vládního návrhu zákona nepodařilo zakotvit přímou vykonatelnost dohod sepisovaných mediátory-advokáty. Mají-li strany zájem, aby byla jejich dohoda nuceně vykonatelná, musí mít podobu notářského zápisu či smíru schváleného soudem. V této souvislosti je nutné rovněž zmínit, že dojde-li v důsledku mediace ke smíru stran v již zahájeném soudním řízení, vrací se 20 % soudního poplatku, minimálně 1000 Kč.

Výhody a úskalí mediace

Závěrem bych ráda shrnula nejpodstatnější výhody a nevýhody mediace, které byly zmíněny, rozvinuty či vypluly z výše uvedeného textu.

Začneme nevýhodami: Dobrovolnost mediace s sebou může nést úskalí spočívající v tom, že strany se nemusí mediace vůbec účastnit či být v jejím průběhu aktivními tvůrci řešení. Mediátor, na rozdíl od soudce, nemá možnost stranám vnutit účast na procesu ani je nějakými sankčními opatřeními iniciovat k tomu, aby pokračovaly v jednání, pokud na příslušné straně neexistuje odpovídající vůle se procesu podřídit a podílet se na hledání uspokojivého výsledku. Další nevýhodou je, že v okamžiku zahájení mediace neexistuje jistota, že skutečně dojde k jejímu zakončení mediační dohodou, tedy k vyřešení sporu a konsenzu stran. Stejně jako záleží zcela na svobodné vůli stran podstoupit mediaci, tak je kterákoli ze stran oprávněna

kdykoliv a bez doložení jakýchkoli důvodů mediaci ukončit. V soudním řízení je tato možnost stranám odepřena. Je zřejmé (nedojde-li ke zpětvzetí návrhu či jinému procesnímu postupu majícímu za následek ukončení řízení), že soudní řízení bude završeno příslušným rozhodnutím. Rovněž na rozdíl od soudního rozhodnutí nemůže být výsledek mediace považován za precedent ohledně konkrétního způsobu řešení sporu, tedy nemůže být východiskem či vodítkem pro obdobné případy. V neposlední řadě pak s ohledem na nevěřejnost mediace není a nemůže být jejím výsledkem veřejné odsouzení „viníka“ či naopak vyzdvížení a oslava „vítěze“.

Nicméně výhody mediace vysoce převyšují výše uvedené problematické momenty. Mediace je efektivním, ke stranám vstřícným, ekonomicky výhodným a rychlým nástrojem pro řešení sporů. Klade důraz na vlastní zájmy a potřeby stran a podporuje jejich spolupráci, a to při zachování



maximálního soukromí a důvěrnosti. Mediace je procesem samotných stran, který je sice veden třetí, nezávislou osobou, ale strany mají kontrolu nad celým procesem, mohou jej aktivně utvářet a zejména určovat meze a obsah budoucí dohody. Mediace je reálnou alternativou pro soudní a rozhodčí řízení.

Jsem přesvědčena, že mediace má

i v českém prostředí vysoký potenciál a budoucnost, a poté, co se dostane do povědomí široké veřejnosti a vytvoří se důvěra v tuto metodu, bude hojně využívaným nástrojem, který umožní efektivně a operativně překlenout vzniklé spory, konflikty a období nejistoty a soustředit energii a prostředky na rozvoj podnikatelských či soukromých aktivit. ■

Advokátní kancelář VYSKOČIL, KROŠLÁK & spol. přispívá na prestižní mezinárodní portál o právních novinkách!

V lednu 2012 byl spuštěn mezinárodní internetový portál o právních novinkách www.legalknowledgeportal.com. Příspěvky za Českou republiku poskytuje exkluzivně AK VYSKOČIL, KROŠLÁK & spol., člen mezinárodní asociace nezávislých advokátních firem TELFA.

Portál www.legalknowledgeportal.com

- byl spuštěn ve spolupráci s asociací TELFA sdružující více než 700 právníků z celé Evropy
- členské advokátní firmy této asociace přispěly již více než stovkou článků z různých oblastí soukromého i veřejného práva evropských i mimoevropských zemí
- bude i nadále informovat podnikatelskou i nepodnikatelskou veřejnost o legislativních změnách a diskutovaných právních tématech z jednotlivých zemí

Sledujte fundované články AK VYSKOČIL, KROŠLÁK & spol. online!

Více informací: Jiří Spousta a Michaela Fuchsová, společníci AK Vyskočil, Krošlák & spol., tel.: +420 224 819 141, e-mail: spousta@akvk.cz, fuchsova@akvk.cz, www.akvk.cz

VK&

